

มาตรการทางกฎหมายและข้อตกลงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการค้าของ
กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางว

อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

Legal measure and Agreement on Bridging Disparity gap of
Lai Ngao subdistrict community enterprise Pomelo Exports,
Wiang kaen district, Chiang Rai province

สุรพี โพธิสาราช*, วรณัฐ บุญเจริญ** และ นิธิณี ทองแท้**

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

80 หมู่ 9 ถนนพหลโยธิน ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย 57100

Suraphi Phothisarath, Vorrarat Booncharoen and Nithinee Thongtae

Faculty of Law, Chiang rai Rajabhat University

80 moo. 9 Paholyothin Rd., Muang District Chiang rai province 57100

Email : suraphi.pho@crru.ac.th, vorranat.boon@crru.ac.th, nithinee.ton@crru.ac.th

Received: January 5, 2024

Revised: July 24, 2024

Accepted: August 6, 2024

บทคัดย่อ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางว เป็นการรวมตัวของเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอส่งออกในระดับตำบลของอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย หากแต่ในการรวมกลุ่มนี้ยังไม่มี การขับเคลื่อนการค้าในนามของกลุ่มวิสาหกิจฯ เกษตรกรในกลุ่มจึงต่างคนต่างขายส้มโอส่งออก ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจฯ เพื่อเป็นการลดความ ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของสมาชิกจึงมีแนวคิดในการสร้างความเข้มแข็งในการจัดให้มีการขาย ส้มโอส่งออกในนามของกลุ่มวิสาหกิจฯ การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษากฎหมายระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกส้มโอและให้ความรู้กฎหมายแก่สมาชิก 2. เพื่อจัดทำข้อตกลง ทางการค้าระหว่างสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางว 3. เพื่อจัดทำสัญญา มาตรฐานการค้าส้มโอส่งออกไปยังประเทศจีน 4. เพื่อจัดทำความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจ ชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางว อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงรายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์, รองคณบดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

** อาจารย์, ผู้ช่วยคณบดี คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

และ 5. เพื่อศึกษาแนวทางในการกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอในกลุ่มวิสาหกิจส้มโอส่งออกตำบลหลายาง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษาพบว่า การสร้างเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจฯ นั้นสามารถทำได้โดยการให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดทำข้อตกลงทางการค้าร่วมกันระหว่างสมาชิกและกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอของกลุ่มวิสาหกิจส้มโอส่งออกโดยเกิดจากความร่วมมือระหว่างสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ ที่กำหนดแนวปฏิบัติในการปลูก การดูแลรักษาตลอดจนการเก็บผลผลิตส้มโอให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและกำหนดมาตรฐาน ขนาด รสชาติ ของส้มโอที่ขายในนามของกลุ่มวิสาหกิจฯ และการเตรียมความพร้อมในการขอ ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ GI ให้แก่ส้มโอเวียงแก่นเพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้า และสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ส้มโอเวียงแก่นจะเป็นการลดความเหลื่อมล้ำให้แก่กลุ่มวิสาหกิจฯ อีกทั้ง การจัดทำคู่มือการจดทะเบียนผู้ส่งออกส้มโอให้แก่กลุ่มวิสาหกิจฯ ในการวางแผนทางพัฒนา ศักยภาพของกลุ่มในการส่งออกส้มโอโดยไม่ผ่านล้ง

คำสำคัญ: ลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้, ส้มโอ, มาตรการทางกฎหมาย, เวียงแก่น, เชียงราย

Abstract

The Pomelo Export Community Enterprise Group of Lai Ngao Subdistrict, Wiang Kaen District, Chiang Rai Province, is an assembly of pomelo farmers who export their produce. However, there are no coordinated trade operations under the name of the enterprise. As a result, farmers sell their produce independently, resulting in income disparities among the members of the enterprise group. To decrease the income disparities among members, the plan is to strengthen the group and organize pomelo exports under the enterprise's name. The objectives of this research are: 1. To study the laws and regulations related to pomelo exports and provide legal knowledge to members. 2. To prepare a trade agreement between members of the Pomelo Export Community Enterprise Group, Lai Ngao Subdistrict. 3. To prepare a trade standard contract for pomelo exports to China. 4. To establish cooperation between community enterprises for pomelo exports in Lai Ngao Subdistrict, Wiang Kaen District, Chiang Rai Province with relevant agencies and 5. To study guidelines for setting standards for pomelo characteristics in the pomelo export enterprise group in Lai Ngao Subdistrict, Wiang Kaen District, Chiang Rai Province.

The study found that allowing members to participate in the development of a collective trade agreement and setting standards for the export group's pomelo qualities may assist in minimising income disparities. This requires member collaboration to set uniform criteria for planting, preserving, and harvesting pomelos. It also includes establishing criteria for the size and taste of the pomelos sold under the enterprise's name. Furthermore, planning to register a Geographical Indication (GI) for Wiang Kaen pomelos in order to increase product standards and add value will assist in the reduction of disparities within the group. Also, create a manual for registering pomelo exporters for the enterprise group in order to establish the group's capacity development plan for exporting without intermediaries.

Keywords: reducing income disparity, pomelo, legal measures, Wiang Kaen, Chiang Rai

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หากกล่าวถึงส้มโอ คนไทยมักจะนึกถึงส้มโอนครชัยศรี ส้มโออัมพวา ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกและผลผลิต แหล่ง ผลิตเพื่อการส่งออกส่วนใหญ่อยู่ในแถบจังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร และสมุทรสงครามซึ่งเคยมีแนวนโยบายเพื่อเพิ่มปริมาณการส่งออกส้มโอของไทยไปยังฮ่องกงและแคนาดา โดยการนำนโยบายด้านการปรับปรุงคุณภาพ มาตรฐานส้มโอเพื่อการส่งออก และการปรับปรุงการบรรจุหีบห่อให้น่าสนใจมาใช้ และมีการวิเคราะห์การขยายส้มโอสำหรับสิงคโปร์ทางด้านราคามาใช้ โดยการทำให้ราคาส่งออกส้มโอของไทยลดลง ซึ่งจะทำให้ปริมาณการนำเข้า ส้มโอจากไทยเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ควรมีการโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ประเทศลูกค้าอื่น ๆ หันมาสนใจส้มโอของไทยมากขึ้น¹และน้อยคนนักที่จะทราบว่าส้มโอที่ได้รับความนิยมในสหภาพยุโรปและประเทศเนเธอร์แลนด์คือ “ส้มโอเวียงแก่น” ส้มโอสายพันธุ์ทองดี ชาวใหญ่และเซลเลอร์ที่ปลูกในอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงรายและเป็นส้มโอที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหารอย่าง 1. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) 2. หลักเกณฑ์วิธีการที่ดีในการผลิตอาหาร (Good Manufacturing Practice : GMP) ซึ่งเป็นเกณฑ์หรือข้อกำหนดขั้นพื้นฐานที่จำเป็นเพื่อความปลอดภัยด้านการเกษตรและอาหาร และ 3. Global GAP มาตรฐานภาคเอกชนสำหรับการผลิตสินค้าเกษตรของกลุ่มผู้ค้าปลีกในยุโรปมีที่มาจากมาตรฐาน GAP หรือ Good Agricultural Practice ขององค์การอาหารและเกษตรกรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Food and Agriculture Organization-FAO) จึงทำให้ส้มโอเวียงแก่นมีชื่อเสียงในสหภาพยุโรป (EU) และประเทศเนเธอร์แลนด์ และต่อมาได้รับความนิยมจากประเทศจีน เกษตรกรชาวสวนส้มโอได้มีการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอเพื่อการส่งออกตั้งแต่ระดับอำเภอ “วิสาหกิจชุมชนส้มโอเวียงแก่นเพื่อการส่งออก” ที่มีสมาชิกกว่า 500 คนและระดับตำบล “วิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหล้ายาว” มีสมาชิก 136 คน โดยในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นสะท้อนปัญหาต่าง ๆ ของกลุ่ม “วิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหล้ายาว” ที่อยู่ในอำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ภายหลังจากที่กลุ่มวิสาหกิจนี้ได้รับผลกระทบจากการไม่สามารถส่งออกส้มโอไปยังสหภาพยุโรป (European Union หรือ EU) ที่เป็นตลาดรายใหญ่ในการส่งออกส้มโอของอำเภอเวียงแก่นได้ จึงทำให้กลุ่มทำการค้าขายส้มโอให้แก่ประเทศจีนมากขึ้น อีกทั้งพบว่ากลุ่มวิสาหกิจประสบปัญหาขาดสถิติการส่งออกของกลุ่ม ฐานข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจฯ และสมาชิก ทั้งรูปแบบเอกสารและออนไลน์, ปัญหาการลักลอบขายต้นกล้าส้มโอข้ามชายแดนลาวเพื่อนำไปปลูกที่ประเทศลาวโดยมีนายทุนจากประเทศจีน และการลักลอบนำต้นกล้าส้มโอไปปลูกที่ประเทศลาวนั้นทำให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบต่อการส่งออกส้มโอ ทางกลุ่มประสงค์จะขึ้นทะเบียน

¹ นิภาพรณ ศิริทรัพย์สมบัติ, *การวิเคราะห์เศรษฐกิจการส่งออกส้มโอของประเทศไทย*, (กรุงเทพฯ: ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย, 2544).

ส้มโอเวียงแก่นให้เป็น “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” หรือ (Geographical Indication: GI) ตามกฎหมาย ทางกลุ่มต้องการจัดเก็บข้อมูลการผ่านมาตรฐาน GMP และ GAP ของแต่ละสวนเพื่อจัดทำเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจต่อไปในอนาคต ต้องการให้มีการรวบรวมกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกส้มโอและให้ความรู้กฎหมายพื้นฐานกับสมาชิกโดยจัดทำเป็นคู่มือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกส้มโอเพื่อให้สมาชิกในกลุ่มได้ศึกษาตลอดจนปัญหาการทำการค้ากับประเทศจีนในการส่งออกส้มโอนั้น ปัจจุบันไม่มีหนังสือสัญญาระหว่างกันเป็นการตกลงซื้อขายแบบทั่วไปหลายครั้งที่มีการเอารัดเอาเปรียบโดยการกดราคาอ้างถึงรสชาติ หรือการตัดส้มโออ่อน การทำสัญญามาตรฐานการส่งออกส้มโอไปยังประเทศจีนจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งและในการจัดทำเป็นสัญญามาตรฐานดังกล่าวจัดทำ 3 ภาษาคือ ภาษาไทย ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษากฎหมายระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกส้มโอและให้ความรู้กฎหมายแก่สมาชิก

1.2.2 เพื่อจัดทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายาง

1.2.3 เพื่อจัดทำสัญญามาตรฐานการค้าส้มโอส่งออก

1.2.4 เพื่อจัดทำความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายาง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงรายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.2.5 เพื่อศึกษาแนวทางในการกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอในกลุ่มวิสาหกิจส้มโอส่งออกตำบลหลายาง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เก็บข้อมูลเชิงสำรวจเฉพาะพื้นที่ปลูกส้มโอในตำบลหลายาง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ ถ่ายทอดเป็นแผนที่ดิจิทัล การวิเคราะห์ความต้องการของตลาดเพื่อวางแผนการจัดจำหน่าย รวมถึงกระบวนการเพื่อจัดทำสัญญามาตรฐานให้กับกลุ่มวิสาหกิจ

1.3.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ตำบลหลายาง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายาง

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ อันประกอบไปด้วยกระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร กระบวนการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก มีสาระสำคัญโดยสรุปดังต่อไปนี้

1) การวิจัยเชิงเอกสาร ได้ดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารหรือการวิจัยเชิงเอกสาร การทบทวนแนวความคิด ทฤษฎี ประกาศ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมายต่าง ๆ ในการส่งออกเพื่อจัดทำคู่มือการจดทะเบียนผู้ส่งออกส้มโอ

2) การสนทนากลุ่ม ในส่วนของการจัดทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิกและการกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอในกลุ่มวิสาหกิจฯ การจัดทำสัญญามาตรฐานการส่งออกส้มโอ และการจัดทำความร่วมมือการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ GEOGRAPHICAL INDICATION หรือ GI

3) การสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับการกำหนดสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการขึ้นทะเบียน สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและประเมินความพร้อมด้านต่าง ๆ ในการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และเกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการผลักดันให้เกิดการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ให้แก่ส้มโอเวียงแก่น

1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับ

1.5.1 ด้านวิชาการ คือ ได้รับความรู้และข้อมูลในการจัดทำฐานข้อมูล ได้แก่ คู่มือการจดทะเบียนผู้ส่งออกส้มโอ สัญญามาตรฐาน ข้อตกลงระหว่างสมาชิก ข้อกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออก

1.5.2 ด้านสังคม คือ มีข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบล หล่ายงาว และได้การบริหารจัดการวิสาหกิจฯ ที่จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ และมีเครือข่ายสนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจ

1.5.3 ด้านเศรษฐกิจ คือ มีสัญญามาตรฐานการส่งออกส้มโอเพื่อช่วยลดขั้นตอนทางการค้า และ รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการขายส้มโอส่งออกในนามของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหล่ายงาว

2. ผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัย มีผลการดำเนินงานเพื่อประโยชน์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหล่ายงาว ดังนี้

มาตรการทางกฎหมายและจัดทำข้อตกลงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหล่ายงาวนั้นเนื่องจากรูปแบบการขายส้มโอของกลุ่มวิสาหกิจฯ เป็นการขายผ่านโรงคัดบรรจุผลไม้ซึ่งพ่อค้าคนกลางหรือที่เรียกกันว่า “ล้ง” และมีลักษณะเป็นการขายแบบปัจเจกบุคคลไม่ได้มีรูปแบบการขายแบบรวมกลุ่มในนามของกลุ่มวิสาหกิจฯ จึงทำให้เกษตรกรในกลุ่มมีความเหลื่อมล้ำทางรายได้บางคนขายได้จำนวนมาก บางคนขายจำนวนน้อยและกลุ่มวิสาหกิจฯ ไม่ได้ทำความเข้าใจและไม่มีการขับเคลื่อนในนามของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหล่ายงาวและไม่มีการกำหนดมาตรฐานของลักษณะส้มโอที่จะส่งออกของกลุ่มไว้ ตลอดจนสมาชิกมีต้องการศึกษาในการขายโดยตรงไม่ผ่านล้งทำให้

กลุ่มวิสาหกิจฯ ต้องการศึกษารายละเอียดเป็นผู้ส่งออกส้มโอเพื่อใช้การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจฯ ที่มีเกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามาพัฒนาพื้นที่ปลูกส้มโอแทนพ่อแม่ในอนาคจากการดำเนินการวิจัยพบว่ากลุ่มวิสาหกิจฯ ยังต้องศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องในการส่งออกสินค้าไปยังประเทศจีนซึ่งต้องการส้มโอที่ได้มาตรฐานและการส่งออกไปยังประเทศอื่นให้มากขึ้นและเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น การเตรียมความพร้อมในการจดทะเบียนผู้ส่งออก การขอและการออกใบรับรองสุขอนามัยและการส่งสินค้าเกษตรไปยังต่างประเทศที่มีข้อกำหนดหลักเกณฑ์ กฎ ระเบียบและเงื่อนไขในการส่งออกที่แตกต่างกันไปตามที่แต่ละประเทศกำหนดในงานวิจัยนี้พบว่ากลุ่มวิสาหกิจฯ ยังไม่มีความพร้อมการส่งออกส้มโอไปยังต่างประเทศโดยไม่อาศัยการขายผ่านล้งได้เนื่องจากขั้นตอนในการส่งออกส้มโอมีหลายขั้นตอนและมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและกฎหมายประเทศที่จะส่งออกส้มโอ ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงดำเนินการจัดทำเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจฯ ซึ่งจะเป็นการขายในนามของกลุ่มวิสาหกิจฯ แทนการขายแยก ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือในพัฒนากลุ่มวิสาหกิจฯ ในการลดความเหลื่อมล้ำฯ ดังนี้

2.1 ข้อตกลงทางการค้าระหว่างสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เพื่อเป็นการกำหนดแนวทางในทางปฏิบัติของสมาชิกกลุ่มฯ ดังนี้

(1) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ จะต้องไม่ตัดส้มโออ่อนก่อน 80 % หากฝ่าฝืนคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจฯ พิจารณาระงับการส่งออกเป็นระยะเวลา 1 ฤดูกาลผลิตได้

(2) เกษตรกรต้องแจ้งความประสงค์ระบุจำนวนไร่ของส้มโอส่งออกและส้มโอตลาด (คัดแยกส้มโอส่งออกกับส้มโอตลาด)

(3) สมาชิกต้องมีการลงทะเบียนแจ้งความประสงค์การค้าขายส้มโอผ่านกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางจึงสามารถขายในนามของกลุ่มได้

² - ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนผู้ส่งออกผักและผลไม้ พ.ศ. 2553
- ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนผู้ส่งออกผักและผลไม้ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557

- ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขอและการออกใบรับรองสุขอนามัยพืชสำหรับผลไม้ที่ส่งออกผ่านประเทศที่สามเข้าสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2552

- ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขการนำเข้าและส่งออกผลไม้ระหว่างราชอาณาจักรไทย และสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2554

- พิธีสารระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์แห่งราชอาณาจักรไทยและกระทรวงควบคุมคุณภาพและตรวจสอบกักกันโรคแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

- ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดพืชเป็นพืชควบคุมเฉพาะ พ.ศ. 2556

- ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดพืชเป็นพืชควบคุมเฉพาะ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2558

- ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขอและการออกใบรับรองสุขอนามัย พ.ศ. 2552

- ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขอและการออกใบรับรองสุขอนามัย สำหรับการส่งออกมะละกอไปยังสหภาพยุโรป นอร์เวย์ สมาพันธรัฐสวิส สาธารณรัฐไอซ์แลนด์สาธารณรัฐประชาชนจีน และญี่ปุ่น พ.ศ. 2559

(4) เกษตรกรที่ประสงค์จะส่งออกส้มโอจะต้องมีใบรับรองมาตรฐาน GAP ทุกคน และยินยอมให้คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจฯ ตรวจสอบ หากมีการฝ่าฝืนทางคณะกรรมการจะมีการพิจารณาเพิกถอนการลงทะเบียนส้มโอส่งออกเป็นระยะเวลา 1 ฤดูกาลผลิต

(5) เกษตรกรที่ประสงค์จะส่งออกในนามของกลุ่มวิสาหกิจส้มโอส่งออกตำบลหลายางาวจะต้องผ่านการอบรมที่ทางกลุ่มกำหนดทุกคน และเข้าร่วมกิจกรรมอบรมความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการเกษตร ด้านการขอขึ้นทะเบียน GI ด้านการตลาดทั้งในและต่างประเทศ เป็นต้น เพื่อสร้างองค์ความรู้และมาตรฐานที่ดีให้แก่เกษตรกร

(6) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ จะต้องมีการให้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นปัจจุบัน โดยยินยอมให้คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจฯ หรือตัวแทนสมาชิก สามารถเข้าตรวจสอบสวนส้มโอและเอกสารใด ๆ ได้ เพื่อป้องกันการลักลอบตัดส้มโอส่งออกจากสวนที่ไม่มีใบ GA

(7) จัดให้มีการประชุมกลุ่มวิสาหกิจฯ อย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง กำหนดเวลา ก่อนตัดส้มโอ และหลังตัดส้มโอ โดยสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ ต้องเข้าในการประชุมทุกครั้ง

(8) เกษตรกรทุกคนต้องเข้ารับการตรวจดินในสวนส้มโอก่อนกระบวนการปลูก 2-3 เดือน

(9) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ ต้องปฏิบัติตามคู่มือการปลูกส้มโอของกลุ่ม

(10) สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ ต้องควบคุมการใช้สารเคมีโดยงดใส่ปุ๋ยในระยะเวลา 15 วันก่อนตัด เพื่อป้องกันสารเคมีตกค้างในส้มโอก่อนส่งออก และยินยอมให้คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจฯ หรือตัวแทนเข้าตรวจสอบ หากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามการใช้สารเคมีที่กำหนด คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจฯ พิจารณาตัดสิทธิ์การส่งออกเป็นระยะเวลา 1 ฤดูกาลผลิตได้

(11) ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 มาตรา 30 ประกอบประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดชนิดและชื่อพันธุ์ของพืชให้เป็นพืชสงวนตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 มาตรา 29 แห่งพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติพันธุ์พืช (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535

สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจส้มโอส่งออกตำบลหลายางาวต้องร่วมกันเฝ้าระวังการลักลอบขายต้นกล้าที่ถือเป็นพืชสงวน หากพบผู้กระทำความผิดแจ้งได้ที่ด่านตรวจพืชของกรมวิชาการเกษตร (พืชสงวนตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ.2518 กำหนดไว้ทั้งหมด 11 ชนิด คือ ทุเรียน องุ่น ลิ้นจี่ มะพร้าว มะขาม ส้มโอ ลำไย ทองเคเรือ กวาวเคเรือ สละ และสับปะรด โดยผู้ที่กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 4,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ)

ซึ่งในข้อ 11 นี้ได้รับคำแนะนำจากเกษตรอำเภอเวียงแก่นและสมาชิกเห็นชอบในการระบุไว้ในข้อตกลงทางการค้าระหว่างสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางาวโดยอ้างอิงจากมาตรา 30 ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 ที่บัญญัติ “ห้ามมิให้ผู้ใดส่งออกซึ่งพืชสงวน เว้นแต่ได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากรัฐมนตรีและเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการทดลอง หรือวิจัยในทางวิชาการเท่านั้น” และประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดชนิดและชื่อพันธุ์ของพืชให้เป็นพืชสงวนตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518

(ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 21 กันยายน 2542 ในการกำหนดชนิดและชื่อพันธุ์พืชสงวนมีพันธุ์พืชที่ถูกกำหนดให้เป็นพืชสงวนได้แก่ส้มโอ ดังนั้นในการจัดทำข้อตกลงสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจส้มโอส่งออกตำบลหลายจึงระบุให้สมาชิกต้องร่วมกันเฝ้าระวังการลักลอบขายต้นกล้าที่ถือเป็นพืชสงวน และหากพบผู้กระทำความผิดแจ้งได้ที่ด่านตรวจพืชของกรมวิชาการเกษตร³

การจัดทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายจึงเป็นการสร้างมาตรฐานให้แก่กลุ่มวิสาหกิจฯ เพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการขายส้มโอแบบปัจเจกแยกขายแบบต่างคนต่างขายเป็นการสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิกและสมาชิกจะต้องปฏิบัติตามที่กำหนดไว้และกลุ่มวิสาหกิจฯ จะมีคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจฯ เข้ากำกับสมาชิกให้ทำตามข้อตกลงและขายส้มโอตามมาตรฐานคุณลักษณะที่กลุ่มวิสาหกิจฯ กำหนดไว้โดยกลุ่มวิสาหกิจฯ ตั้งเป้าหมายในการขายให้แก่ห้างค้าปลีก⁴ เพื่อให้ได้รับรองระบบการผลิตตามมาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practice) หรือ ขายปลีกในนามกลุ่มวิสาหกิจฯ ผ่านทางเว็บไซต์และหากในอนาคตกลุ่มวิสาหกิจฯ มีความเข้มแข็งและมีระบบในการจัดการที่ดีขึ้นกลุ่มวิสาหกิจฯ อาจมีการพัฒนาติดต่อการค้ากับผู้ซื้อจากต่างประเทศโดยตรงผ่านเว็บไซต์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลาย

2.2 มาตรฐานคุณลักษณะส้มโอส่งออกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เป็นการกำหนดลักษณะส้มโอที่จะส่งออกในนามของกลุ่มวิสาหกิจฯ ในแต่ละสายพันธุ์ที่เป็นสายพันธุ์ส่งออกอย่างสายพันธุ์ขาวใหญ่ และสายพันธุ์ทองดี มีรายละเอียด ดังนี้

คำนิยาม

ส้มโอเวียงแก่น หมายถึง ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่ พันธุ์ทองดีและพันธุ์เซลเลอร์ รสชาติหวาน ซ้ำติดปลายลิ้น ขมเล็กน้อย เนื้อกรอบ เมื่อครบกำหนดการเก็บเกี่ยวสามารถตัดลงจากต้นแล้วสามารถเก็บผลส้มโอได้นาน 1-2 เดือน ความหวานอยู่ในระดับ 8 องศาบริกซ์ขึ้นไป ปลุกและผลิตในเขตพื้นที่อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย

1. ลักษณะและรสชาติของส้มโอเวียงแก่น มีลักษณะดังนี้

1.1 ส้มโอพันธุ์ขาวใหญ่

ลักษณะทางกายภาพ ผลใหญ่ทรงรี กิ่งใหญ่ แขน น้ำเยาะ เนื้อกรอบ ต่อม้ำมันห่างและนูน ฉ่ำน้ำ หวานอมเปรี้ยว ซ้ำติดลิ้น มีรสฝาดและขมนิด ๆ

ลักษณะทางเคมี รสชาติความหวาน 9 องศาบริกซ์ขึ้นไป

³ โดยพืชสงวนประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่องกำหนดชนิดและชื่อพันธุ์ของพืชให้เป็นพืชสงวนตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ. 2518 (ฉบับที่ 1) พ.ศ. 2542 ลงวันที่ 21 กันยายน 2542 กำหนดไว้ทั้งหมด 11 ชนิด คือทุเรียน องุ่น ลิ้นจี่ มะพร้าว มะขาม ส้มโอ ลำไย ทองเควี่ กวาวเครือ สละ และสับปะรด และตามมาตรา 62 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 30 หรือมาตรา 33 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 4,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ)

⁴ ห้างค้าปลีก หมายถึง สิ่งที่ทำข้อตกลงด้านมาตรฐานส้มโอส่งออกพร้อมกับกลุ่มวิสาหกิจ ฯ

1.2 สัมโพนธ์ทองดี

ลักษณะทางกายภาพ ผลส้มโอรنگกลมแป้น ผิวสีเหลืองนวลเมื่อแก่จัด เนื้อในกึ่งเป็นสีชมพู ต่อม้ำมันละเอียด ผลมีความมันวาว รสชาติหวานอมเปรี้ยว ขม ช้ำติดปลายลิ้นนิด ๆ

ลักษณะทางเคมี รสชาติความหวาน 9 องศาบริกซ์ขึ้นไป

1.3 สัมโพนธ์เซลเลอร์

ลักษณะทางกายภาพ ผลส้มโอรنگกลม ผลสีเขียวอ่อนเมื่อแก่จัด เนื้อกึ่งเล็กและกรอบ สีทับทิม ไม่ฉ่ำน้ำ ต่อม้ำมันน้อย ผิวสากมือ รสชาติหวานอมเปรี้ยว มีความซ่าที่ปลายลิ้นเล็กน้อย

ลักษณะทางเคมี รสชาติความหวาน 9 องศาบริกซ์ขึ้นไป

2. น้ำหนักและขนาดของส้มโอที่เหมาะสมในการส่งออก แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะการค้า ดังนี้

2.1 สัมโอส่งออกประเภทสมาชิกดำเนินการขายเองโดยตรง (สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางวัดตอซื้อขายกับผู้ซื้อโดยตรง)

ส้มโพนธ์ขาวใหญ่

(1) ขนาดจัมโบ้ JUMBO หรือใหญ่พิเศษ ผลส้มโอขนาด 22 นิ้วขึ้นไป น้ำหนัก 1.8 กิโลกรัมขึ้นไป

(2) ขนาดเบอร์ 1 ผลส้มโอขนาด 19 – 21.9 นิ้ว น้ำหนัก 1.3 – 1.79 กิโลกรัม

ส้มโพนธ์ทองดี และ เซลเลอร์

(1) ขนาดจัมโบ้ JUMBO หรือ ใหญ่พิเศษ ผลส้มโอขนาด 20 นิ้วขึ้นไป น้ำหนัก 1.4 กิโลกรัมขึ้นไป

2.2 สัมโอส่งออกประเภทสมาชิกดำเนินการขายผ่านล้ง (ตลาดส่งออก)

ส้มโพนธ์ขาวใหญ่

(1) ขนาดเบอร์ 1 ผลส้มโอขนาด 19 – 21 นิ้ว น้ำหนัก 1.3 กิโลกรัมขึ้นไป

ส้มโพนธ์ทองดี และ เซลเลอร์

(1) ขนาดเบอร์ 1 ผลส้มโอขนาด 18 – 21 นิ้ว น้ำหนัก 1.1 กิโลกรัมขึ้นไป

(2) ขนาดเบอร์ 2 ผลส้มโอขนาด 17 – 17.9 นิ้ว น้ำหนัก 0.8 – 1.0 กิโลกรัม

3. ระยะเวลาในการตัดส้มโอ

ระยะเวลาในการตัดส้มโอเพื่อการส่งออกส้มโอของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายาง ผลส้มโอที่ตัดจะต้องมีระยะเวลา 6 เดือนขึ้นไป เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดรสขมฝาดมากเกินไป

4. กระบวนการผลิตส้มโอเวียงแก่น

4.1 การปลูก

4.1.1 สามารถปลูกได้ตลอดทั้งปี และช่วงเวลาที่เหมาะสมคือ เดือน พฤษภาคม ถึง ตุลาคม เพื่อป้องกันการขาดน้ำ โดยมีระยะห่างระหว่างแถวและต้นที่แนะนำคือ 8 x 8 เมตร

4.1.2 พื้นที่เพาะปลูกต้องมีสภาพที่เหมาะสม ไม่มีน้ำขัง มีน้ำเพียงพอต่อการให้น้ำตลอดทั้งปี

4.1.3 ใช้กิ่งพันธุ์ที่ผลิตในพื้นที่อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย และได้รับการรับรองจากสวนนั้น ๆ (สวนที่ปลูกเพื่อการส่งออกมีใบรับรองมาตรฐาน GAP)

4.2 การดูแลรักษา

4.2.1 ในระยะเริ่มปลูกจนถึงปีที่ 4 ควรให้น้ำเป็นระยะ ๆ และใส่ปุ๋ยหมักปีละ 1 ครั้ง

4.2.2 ใส่ปุ๋ยเคมีเดือนละ 1 ครั้งในปริมาณที่เหมาะสม

4.3 การเก็บเกี่ยว

4.3.1 วงระยะเวลาการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม เดือนสิงหาคม ถึง เดือนตุลาคม ของทุกปี

4.3.2 เมื่ออายุผลส้มโอแก่จัดที่อายุ 8 เดือน จะมีรสชาติดี มีรสชาติเป็นเอกลักษณ์ในการส่งออก (รสชาติไม่หวานจัด หวานอมเปรี้ยว มีรสขมเล็กน้อยและมีรสชาติดีหลายกลิ่น)

4.3.3 วิธีการเก็บเกี่ยว ควรใช้กรรไกรตัดที่ละลูกและจัดเรียงในภาชนะให้เหมาะสม ควรมีวัสดุหรือภาชนะรองส้มโอเพื่อป้องกันไม่ให้ส้มโอช้ำ แล้วจึงนำมาคัดแยกเกรดตามขนาดผล

ทั้งนี้ การทำข้อตกลงเพื่อสร้างมาตรฐานระหว่างสมาชิกและมาตรฐานคุณลักษณะส้มโอส่งออกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ นั้นมีการลงพื้นที่เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น 3 ครั้งและมีการลงนามในมาตรฐานคุณลักษณะส้มโอส่งออกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางพร้อมกับการลงนามบันทึกข้อตกลงทางการค้าระหว่างสมาชิกวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายาง

2.3 การจัดทำสัญญามาตรฐานการซื้อขายส้มโอ เป็นการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจฯ สำหรับทางเลือกในกรณีการส่งออกโดยไม่ผ่านล้ง หรือล้งเครือข่ายที่ต้องการสัญญาซื้อขายส้มโอ ผู้วิจัยได้จัดทำสัญญาที่ใช้เป็นมาตรฐานของกลุ่มนี้เพื่อใช้ในการทำข้อตกลงในเบื้องต้นระหว่างกลุ่มวิสาหกิจฯ ซึ่งเป็นผู้ขายกับผู้ซื้อ และหากต้องการเพิ่มเติมเงื่อนไขในการทำสัญญาใด ๆ สามารถเพิ่มเติมได้นอกจากรายละเอียดที่ระบุไว้และมีการจัดทำสัญญามาตรฐาน มีขั้นตอนในการจัดทำ ดังนี้

1. ประชุมร่วมกับคณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางเพื่อจัดทำร่างสัญญามาตรฐานฯ

2. หลังจากที่มีการร่างสัญญามาตรฐานฯ ครั้งที่ 1 แล้ว ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจาก ล้ง ตัวแทนผู้ซื้อ จำนวน 4 คน และจัดทำร่างสัญญามาตรฐานฯ ครั้งที่ 2

3. ส่งเอกสารสัญญาให้คณะกรรมการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางตรวจสอบ

4. ตรวจสอบร่างสัญญามาตรฐานฯ โดยนายความผู้เชี่ยวชาญการทำสัญญาและนายผู้เชี่ยวชาญการทำสัญญากับประเทศจีนและจัดทำสัญญามาตรฐาน ฉบับสมบูรณ์

5. ส่งเอกสารให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีนและภาษาอังกฤษแปลสัญญามาตรฐานฯ ภาษาจีนและภาษาอังกฤษ

6. ดำเนินการตรวจสอบสัญญามาตรฐานฯ ทั้ง 3 ภาษา โดยนายความผู้เชี่ยวชาญการทำสัญญาและนายผู้เชี่ยวชาญการทำสัญญา (ภาษาจีน) และนายผู้เชี่ยวชาญการทำสัญญา (ภาษาอังกฤษ)

2.4 จัดทำคู่มือการจดทะเบียนผู้ส่งออกส้มโอ สำหรับเตรียมความพร้อมในการกลุ่มวิสาหกิจฯ เป็นผู้ส่งออกโดยไม่ผ่านล้งตามความต้องการของกลุ่มวิสาหกิจฯ

คู่มือการจดทะเบียนผู้ส่งออกส้มโอเป็นการรวบรวมข้อมูลหมาย กฎระเบียบ และประกาศที่เกี่ยวข้องจากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งในคู่มือประกอบด้วย การส่งสินค้าเกษตรไปยังต่างประเทศ มีข้อกำหนด หลักเกณฑ์ กฎ ระเบียบและเงื่อนไขในการส่งออกที่แตกต่างกันไปตามที่แต่ละประเทศกำหนด โดยผู้ที่ต้องการส่งออกสินค้าเกษตรไปยังต่างประเทศ นอกจากต้องทำการขอจดทะเบียนเป็นผู้ส่งออกผักและผลไม้ ตามแบบ สมพ.4 แล้ว แต่ละประเทศปลายทางที่ผู้ส่งออกต้องดำเนินการส่งออกไปนั้น ยังมีกฎระเบียบและประกาศที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ การส่งออกส้มโอไปยังประเทศในสหภาพยุโรป และสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น มีกฎ ระเบียบและประกาศต่าง ๆ ที่ผู้ที่ต้องการส่งออกต้องปฏิบัติตามหลายฉบับ โดยแบ่งได้ดังนี้

1. การจดทะเบียนผู้ส่งออก และกฎ ระเบียบ และเงื่อนไขในการส่งออก ผักและผลไม้ไปสหภาพยุโรป และสาธารณรัฐประชาชนจีน

2. การขอและการออกใบรับรองสุขอนามัย

3. การส่งออกส้มโอไปยังสหภาพยุโรป

4. การส่งออกส้มโอไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน

นอกจากมีการจัดทำสัญญามาตรฐานให้แก่กลุ่มวิสาหกิจฯ โดยกำหนดให้ส้มโอส่งออกจะต้องเป็นส้มโอที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการส่งออกสินค้าเกษตรและอาหาร ทั้งการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) และปฏิบัติหลักเกณฑ์ที่ดีในการผลิตอาหาร (GMP) โดยวิสาหกิจฯ ซึ่งจะเป็นเกษตรกรหรือผู้ประกอบการรายใหม่มีขั้นตอนและการจัดเตรียมเอกสารประกอบการ

ส่งออกตามกฎหมายกฎระเบียบควบคุมการส่งออก เพื่อการส่งออกส้มโอของกลุ่มวิสาหกิจฯ
ดังนี้

1) ขั้นตอนในการส่งออกส้มโอ จำนวน 7 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 มีตรวจสอบสิทธิพิเศษทางการค้าระหว่างประเทศ เพื่อขอหนังสือ
รับรองถิ่นกำเนิดสินค้า เช่น From A From D Form E ฯลฯ โดยการส่งออกไปยังประเทศจีน
นั้นตามความตกลงว่าด้วยเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ใช้ Form E และ

ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบและขอรับสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรจากกรม
ศุลกากร เช่น การขอคืนเงินชดเชยค่าภาษีอากร ขอคืนอากร คลังสินค้าทัณฑ์บน เขตปลอด
อากร ฯลฯ ผู้ส่งออกสามารถเลือกวิธีใดวิธีหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบกฎระเบียบของประเทศผู้นำเข้า และขอใบอนุญาต
หรือใบรับรอง จากหน่วยงานที่ควบคุมหรือที่เกี่ยวข้องตามประเทศผู้นำเข้าต้องการ โดยผู้ออก
ต้องดำเนินการจดทะเบียนเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรไปนอกราชอาณาจักรกับกองพัฒนาระบบ
และรับรองผลไม้สดจากกองพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช กรมวิชาการเกษตร
และขอใบรับรองสุขอนามัย (Health Certificate) ผักและผลไม้สดจากกองพัฒนาระบบและ
รับรองมาตรฐานสินค้าพืช กรมวิชาการเกษตร

ขั้นตอนที่ 4 การผ่านพิธีศุลกากร (e-customs) โดยผู้ส่งออกดำเนินการ
ลงทะเบียนเป็นผู้ผ่านพิธีการศุลกากรทางอิเล็กทรอนิกส์ (Paperless) และส่งข้อมูลเข้าสู่ระบบ
คอมพิวเตอร์ของกรมศุลกากร (e-Export)

ขั้นตอนที่ 5 ทำการส่งออกสินค้าผ่านการขนส่งทางบก ทางน้ำ หรือทางอากาศ
โดยทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกส้มโอตำบลหลายงาวส่งออกส้มโอไปยังประเทศจีนทั้ง
ทางบกและทางน้ำ และการขนส่งไปยังสหภาพยุโรปเป็นการขนส่งทางน้ำ

ขั้นตอนที่ 6 ขอหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้า เช่น From A From D From E
 ฯลฯ และขอใบรับรองแหล่งกำเนิดสินค้า (C/O) จากหอการค้าไทย หรือสภาอุตสาหกรรมแห่ง
ประเทศไทย

ขั้นตอนที่ 7 ส่งเอกสารทางการค้าที่เกี่ยวข้อง (Shipping Documents) ไปยัง
ผู้นำเข้าในต่างประเทศ

2) เอกสารประกอบการส่งออก ประกอบด้วยเอกสาร ดังนี้

2.1) หนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้า เป็นหนังสือที่รับรองถิ่นกำเนิดหรือ
สัญชาติของการผลิตสินค้า เพื่อสำหรับการขอใช้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรในการนำเข้าสินค้า
ภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรีต่าง ๆ รวมถึงอาเซียน ตามหลักเกณฑ์ และเงื่อนไขของแต่ละความ
ตกลง ซึ่งหน่วยงานภาครัฐของไทยที่มีอำนาจในการออกใบรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าหรือสัญชาติ
ของสินค้า ได้แก่ กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ และหน่วยงานภาครัฐของไทยที่ทำ
หน้าที่ตรวจสอบใบรับรองถิ่นกำเนิดสินค้า เพื่อพิจารณาการให้สิทธิพิเศษ หรือการลดภาษี
ศุลกากรนำเข้า คือ กรมศุลกากร และกระทรวงการคลัง

ปัจจุบันอาเซียนได้ใช้ระบบการรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าด้วยตัวเอง (Self-Certificate) กล่าวคือ การอนุญาตให้ผู้ทำการค้า หรือผู้ส่งออกที่ได้รับความไว้วางใจ (Trusted trader/exporter) รับรองถิ่นกำเนิดของสินค้าได้ด้วยตัวเองในใบกำกับราคาสินค้า (invoice) ซึ่งถือเป็นหนึ่งในมาตรการด้านการอำนวยความสะดวกทางการค้าเพื่อส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวทางการค้าในภูมิภาค

โดยหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าประเภทผลไม้สดนั้น ในกรณีการส่งออกส้มโอไปยังสหภาพยุโรปใช้หนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าแบบ A (Certificate of Origin From A) เป็นหนังสือรับรองฯ ที่ออกให้แก่ผู้ส่งออกเพื่อใช้ในการขอรับสิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากรเป็นการทั่วไป โดยจะได้รับสิทธิลดหย่อนหรือยกเว้นภาษีขาเข้าสำหรับสินค้าที่ส่งออกไปยังประเทศผู้ให้สิทธิพิเศษ GPS ได้แก่ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น แคนาดา รัสเซีย เป็นต้น และประเทศจีนนั้นตามความตกลงว่าด้วยเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ใช้ From E

2.2) ใบรับรองสุขอนามัย (Health Certificate) ผักและผลไม้สด เป็นใบรับรองที่รับรองผู้ต้องการส่งออกพืชควบคุมเฉพาะตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไปยังประเทศที่กำหนด โดยตัวอย่างใบรับรองสุขอนามัยซึ่งต้องผ่านการตรวจสอบเชื้อจุลินทรีย์ หรือสิ่งอื่นใดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของมนุษย์ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไขการขอ และออกใบรับรองสุขอนามัยที่อธิบดีกรมวิชาการเกษตรกำหนด โดยรายชื่อชนิดพืชและประเทศตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยส้มโอเป็นผลไม้ควบคุมเฉพาะตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่จะส่งไปยังสหภาพยุโรป

3) กฎหมายและระเบียบควบคุมการส่งออกผลไม้สดเป็นกฎหมายและระเบียบที่ใช้ในการควบคุมการส่งออกผลไม้สด เช่น การออกหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ และการตรวจสอบสถิติของด้านถิ่นกำเนิดของสินค้าประเภทผลไม้สดเพื่อขอใช้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีศุลกากร โดยประกอบด้วยกฎหมาย และระเบียบควบคุมได้แก่

3.1) ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่องการออกหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าตามความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ หรือการปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศ ลงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2548 ผู้ส่งออกที่ใช้หนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าเพื่อขอใช้สิทธิพิเศษด้านภาษีศุลกากร หรือสิทธิพิเศษอื่นภายใต้ความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ หรือเพื่อการปฏิบัติทางการค้าระหว่างประเทศให้ขอรับหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าจากกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ หรือหน่วยงานที่กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ มอบหมาย ตามหลักเกณฑ์ และวิธีการภายใต้ประกาศกระทรวงพาณิชย์ฉบับนี้

3.2) ประกาศกรมการค้าต่างประเทศ เรื่องแบบขอรับการตรวจสอบสถิติของสินค้าทางด้านถิ่นกำเนิดเพื่อขอใช้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีศุลกากร ลงวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2548 เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการเกี่ยวกับของการขอหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าโดยให้ผู้ส่งออกที่จะใช้หนังสือรับรองถิ่นกำเนิดเพื่อใช้ในการขอใช้สิทธิพิเศษทางด้านภาษี

ศุลกากรภายใต้ความตกลงการค้าระหว่างประเทศ ยื่นแบบขอรับการตรวจคุณสมบัติของสินค้าทางด้านถิ่นกำเนิด

3.3) ประกาศกรมการค้าต่างประเทศ เรื่องการตรวจคุณสมบัติของสินค้าทางด้านถิ่นกำเนิดขอใช้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีศุลกากร ลงวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2549 เป็นการตรวจคุณสมบัติของสินค้าก่อนการออกหนังสือรับรองให้ผู้ส่งออกที่มีความต้องการในการขอหนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้าเพื่อขอใช้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีศุลกากรทางด้านถิ่นกำเนิดที่จะใช้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีศุลกากร

3.4) ประกาศกรมการค้าต่างประเทศ เรื่องการตรวจคุณสมบัติของสินค้าทางด้านถิ่นกำเนิดเพื่อขอใช้สิทธิทางด้านภาษีศุลกากร ฉบับที่ 2 ลงวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2563 เป็นการตรวจสอบคุณสมบัติของสินค้าทางด้านถิ่นกำเนิดที่จะขอใช้สิทธิพิเศษทางด้านศุลกากรให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่ได้มีประกาศให้โรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโควิด 19 หรือโรคติดต่ออันตราย และเพื่อป้องกันการแพร่กระจาย และควบคุมโรคติดต่ออันตรายต่อสาธารณสุขในประเทศไทย

4) สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากรจากกรมศุลกากร เป็นสิทธิประโยชน์ในด้านภาษีอากรในการส่งออกสินค้าของผู้ส่งออกจากกรมศุลกากร เช่น ประกาศกรมศุลกากรที่ 25/2557 เรื่องการลงทะเบียนเป็นผู้ผ่านพิธีการศุลกากรหรือดำเนินการทางศุลกากร ลงวันที่ 19 มีนาคม พ.ศ.2557 เป็นคู่มือสำหรับประชาชนที่ต้องการขอเป็นตัวแทนออกของผู้ผ่านพิธีการศุลกากรทางอิเล็กทรอนิกส์ (สำหรับนิติบุคคล) โดยเป็นหลักการ และแนวทางการปฏิบัติในการผ่านพิธีศุลกากร หรือในการดำเนินการในกระบวนการทางศุลกากรทางอิเล็กทรอนิกส์แบบไร้เอกสาร

จากศึกษาข้อมูลข้างต้นมีกฎหมาย 2 ส่วนที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1. กฎหมายที่ใช้ควบคุมการส่งออกผลไม้สด และ 2. กฎหมายในส่วนของสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร โดยการออกหนังสือรับถิ่นกำเนิดสินค้าความตกลงทางการค้าระหว่างประเทศ และการตรวจคุณสมบัติของด้านถิ่นกำเนิดของสินค้าประเภทผลไม้สดเพื่อขอใช้สิทธิพิเศษทางด้านภาษีศุลกากร เป็นเรื่องที่กลุ่มวิสาหกิจฯ จะต้องศึกษาแม้ส้มโอที่ถูกส่งออกผ่านพิธีการทางศุลกากรและต้องดำเนินการตามประกาศและเงื่อนไขที่ประเทศปลายทางกำหนด โดยต้องมีการลงทะเบียนเป็นผู้ผ่านพิธีการศุลกากรทางอิเล็กทรอนิกส์ และส่งข้อมูลเข้าระบบคอมพิวเตอร์ของกรมศุลกากร โดยได้รับการยกเว้นภาษี และศุลกากรเป็นผู้ดำเนินการตรวจเอกสารตามที่กรมวิชาการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด

กฎหมายที่เกี่ยวข้องมีจำนวนมากเนื่องจากมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งออกหลายหน่วยงานจึงทำให้เกิดอุปสรรคในการในการเตรียมความพร้อมจึงควรมีการปรึกษาหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยเหลือในการให้คำแนะนำและควรมีการบริการแบบ One Stop Services ในการบริการให้แก่ผู้ส่งออกรายใหม่และกลุ่มวิสาหกิจฯ ซึ่งเป็นผู้ส่งออกรายใหม่ต้องตรวจสอบกฎระเบียบในประเทศผู้นำเข้าและขอใบอนุญาตในการส่งออกไปยังนอกราชอาณาจักร

โดยผู้ส่งออกต้องดำเนินการจดทะเบียนเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตรไปนอกราชอาณาจักร และขอใบรับรองสุขอนามัย (Health certificate) ผักและผลไม้สด

2.5 การทำความร่วมมือระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ กับสำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย สำนักงานเกษตรอำเภอเวียงแก่น เทศบาลตำบลห้วยางาว และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เพื่อผลักดันในการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ GEOGRAPHICAL INDICATION หรือ GI เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและรับรองมาตรฐานสินค้าให้แก่ “ส้มโอเวียงแก่น” โดยมีการใช้ข้อมูลในส่วนของมาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกในการกรอกข้อมูลคำร้องขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

3. สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

3.1 สรุปผลการวิจัย

มาตรการทางกฎหมายและจัดทำข้อตกลงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการค้าของกลุ่มวิสาหกิจฯ โดยได้ทำการศึกษากฎหมายระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกส้มโอและให้ความรู้กฎหมายแก่สมาชิก ผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมในรูปแบบการจัดทำคู่มือการจดทะเบียนผู้ส่งออกส้มโอสำหรับส่งออกไปยังประเทศจีนและสหภาพยุโรป ซึ่งจัดทำเป็นแบบฉบับภาษาที่สามารถเข้าใจง่ายให้แก่กลุ่มวิสาหกิจฯ เพื่อเป็นความรู้เบื้องต้นในการส่งออกส้มโอ และการจัดทำคู่มือการจดทะเบียนผู้ส่งออกส้มโอนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลกฎหมาย กฎระเบียบ และประกาศที่เกี่ยวข้องจากกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งในคู่มือประกอบด้วย 1. การจดทะเบียนผู้ส่งออก และกฎ ระเบียบ และเงื่อนไขในการส่งออก ผักและผลไม้ไปสหภาพยุโรป และสาธารณรัฐประชาชนจีน 2. การขอและการออกใบรับรองสุขอนามัย 3. การส่งออกส้มโอไปยังสหภาพยุโรป 4. การส่งออกส้มโอไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยผู้วิจัยจัดทำคู่มือกฎหมายส่งออกเบื้องต้นในรูปแบบ e book ที่อยู่ใน แอปพลิเคชั่น wix ที่ผู้วิจัยจัดทำฐานข้อมูลให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ และแบบรูปเล่มคู่มือกฎหมายส่งออกมอบไว้ให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ในการรวบรวมข้อมูลกฎหมาย กฎระเบียบ และประกาศที่เกี่ยวข้องพบว่าการกลุ่มวิสาหกิจฯ ต้องการขายส้มโอโดยไม่ผ่านล้งนั้นกลุ่มวิสาหกิจฯ จะต้องศึกษาวิธีปฏิบัติค่อนข้างมาก และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการขอเอกสารหลายหน่วยงานซึ่งไม่สามารถติดต่อทีเดียว (One stop services) ได้การดำเนินการเกี่ยวกับเอกสารจึงถือเป็นอุปสรรคในการส่งออกส้มโอของกลุ่มวิสาหกิจฯ โดยไม่ผ่านล้ง

การจัดทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างสมาชิกกับวิสาหกิจ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลห้วยางาวมีข้อตกลงทางการค้าระหว่างสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลห้วยางาวที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างสมาชิกในกลุ่มซึ่งได้มีการประชุมทั้งสิ้น 78 คน เป็นไปตามตัวชี้วัดที่ตั้งไว้ในส่วนของมีสมาชิกผู้เข้าร่วมมากกว่าร้อยละ 50 ได้แสดงความคิดเห็นและจัดให้มีข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิกเพื่อเป็นแนวทางในทางปฏิบัติที่ดีให้แก่สมาชิก โดยมีข้อตกลง 11 ข้อ

การจัดทำสัญญามาตรฐานการค้าส่งออกไปยังประเทศจีน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งออกตำบลหลายงาวมีสัญญามาตรฐานการค้าส่งออกไปยังประเทศจีนที่ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญในการทำสัญญาและสัญญามาตรฐานนี้มี 3 ภาษา ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ โดยทั้ง 3 ภาษา ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ

การจัดทำความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนส่งออกตำบลหลายงาว อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงรายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและช่วยเหลือในการทำข้อมูลการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ส้มโอเวียงแก่น ได้แก่ สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย สำนักงานเกษตรอำเภอเวียงแก่น เทศบาลตำบลหลายงาว และมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนในการเตรียมความพร้อมทั้งข้อมูลต่าง ๆ

การกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอในกลุ่มวิสาหกิจส่งออกตำบลหลายงาว เกิดจากความร่วมมือระหว่างสมาชิกในกลุ่มซึ่งได้เข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็นและจัดให้มีข้อตกลงร่วมกันระหว่างสมาชิกพร้อมลงนามเพื่อเป็นการสร้างมาตรฐานส่งออกของกลุ่ม โดยมีการกำหนดลักษณะทางกายภาพและขนาด และน้ำหนักในส้มโอแต่ละสายพันธุ์เพื่อให้ได้มาตรฐานเดียวกันในการส่งออกส้มโอของกลุ่มวิสาหกิจฯ

ข้อมูลทั้งหมดถูกจัดทำเป็นฐานข้อมูลออนไลน์นั้นได้มีการจัดทำฐานข้อมูลออนไลน์ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ออกแบบผ่านแอปพลิเคชัน WIX เพื่อให้เป็นอีกหนึ่งช่องทางการจำหน่ายเป็นฐานข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจฯ อีกทั้งยังเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจซื้อขายส้มโอ ซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลได้โดยง่าย ทั้งนี้ในเว็บไซด์จะประกอบไปด้วย 1) ข้อมูลมาตรการทางกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการจำหน่ายและจัดส่งส้มโอของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ 2) ข้อมูลการเปรียบเทียบรูปแบบทางการค้าส่งออกส้มโอของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3) ข้อมูลทั่วไปและช่องทางการติดต่อของเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอ รวมถึงมีระบบนำทางไปยังสวน และ 4) ข้อมูลข้อมูลการกระจายตัวของสวนส้มโอในตำบลหลายงาว

3.2 อภิปรายผล

จากการศึกษามาตรการทางกฎหมายและจัดทำข้อตกลงเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งออกตำบลหลายงาว อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย นั้นในการส่งออกสินค้าผู้ส่งออกจะต้องผ่านพิธีการทางศุลกากรและต้องดำเนินการตามประกาศและเงื่อนไขที่ประเทศปลายทางกำหนดโดยต้องมีการลงทะเบียนเป็นผู้ผ่านพิธีการศุลกากรขาออกทางอิเล็กทรอนิกส์ และส่งข้อมูลเข้าระบบคอมพิวเตอร์ของกรมศุลกากร โดยได้รับการยกเว้นภาษี และศุลกากรเป็นผู้ดำเนินการตรวจสอบเอกสารตามที่กรมวิชาการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกำหนด จากการศึกษาขั้นตอนในการส่งออก นอกจากการพิจารณากฎหมายหลักในการส่งออกอย่างพระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2560 ยังมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการส่งออกโดยผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ ได้แก่ ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนผู้ส่งออกผักและผลไม้ พ.ศ. 2553 กำหนดว่า ผู้ส่งออก ไม่ว่าจะเป็น

บุคคล หรือนิติบุคคลที่มีการส่งออกสินค้าผักและผลไม้ ให้ผู้ประสงค์จะส่งออกผักและผลไม้ ยื่นคำขอจดทะเบียนเป็นผู้ส่งออกตามแบบ สมพ.4 (คำร้องขอจดทะเบียนเป็นผู้ส่งออกไป ประเทศสหภาพยุโรป นอร์เวย์ สมาพันธรัฐสวิส ไช้แลนด์ สาธารณรัฐประชาชนจีน และ ใต้หวัน) ต่อเจ้าหน้าที่ ณ สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ผู้ส่งออกสินค้าผักผลไม้สดส่งออกไปสหภาพยุโรปและสาธารณรัฐ ประชาชนจีน ต้องดำเนินการขอใบรับรองสุขอนามัย ตามประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขอและการออกใบรับรองสุขอนามัย พ.ศ. 2552 และอธิบาย ถึงกรณีการส่งออกไปสหภาพยุโรป 1. ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนผู้ส่งออกผักและผลไม้ พ.ศ. 2553 2. ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนผู้ส่งออกผักและผลไม้ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557 3. ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขอและการออก ใบรับรองสุขอนามัย พ.ศ. 2552 และ การส่งออกไปประเทศจีน 1. ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนผู้ส่งออกผักและผลไม้ พ.ศ. 2553 2. ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการจดทะเบียนผู้ส่งออก ผักและผลไม้ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2557 3. ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขอและการออกใบรับรองสุขอนามัย พ.ศ. 2552 4. พิธีสารว่าด้วยข้อกำหนด ในการกักกันโรคและตรวจสอบสำหรับการส่งออกและนำเข้าผลไม้ผ่านประเทศที่สาม เข้าสู่ สาธารณรัฐประชาชนจีน 5. ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การขอและการออกใบรับรองสุขอนามัยพืชสำหรับผลไม้ที่ส่งออกผ่านประเทศที่สามเข้าสู่ สาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2552 6. ประกาศกรมวิชาการเกษตร เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการนำเข้าและส่งออกผลไม้ระหว่างราชอาณาจักรไทย และสาธารณรัฐประชาชน จีนผ่านสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2554

การจัดทำข้อตกลงทางการค้าระหว่างสมาชิกกับวิสาหกิจชุมชนฯ สอดคล้องกับ แนวคิดจากหลักการพัฒนาชุมชนคือการมีส่วนร่วมการพึ่งตนเองการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการรับผิดชอบต่อชุมชนของตนเอง และคุณลักษณะของชุมชนเข้มแข็งที่ทวิศักดิ์ นพเกษร⁵ ได้กล่าวว่า ชุมชนจะเข้มแข็งได้ ต้องมีลักษณะของความเป็นประชาสังคม (Civil Society) สูง โดยประชาสังคมจะมีส่วนสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในชุมชนและประชาสังคมที่เข้มแข็ง องค์ประกอบ 1) จิตสำนึกประชาสังคม (Civic Conciousness) ในการสำนึกว่าตัวเองนั้นเป็น เจ้าของปัญหาของชุมชน มีเจตจำนงที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบและแก้ไขปัญหาภัยกับฝ่ายต่าง ๆ ยอมรับในการรวมตัวและความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน ยอมรับและเห็นคุณค่าของความ แตกต่างหลากหลาย การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการแก้ไขปัญหาชุมชนเป็นตัวกระตุ้นให้เกิด

⁵ ทวิศักดิ์ นพเกษร, *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเล่ม 1 :คู่มือปฏิบัติการการวิจัยประยุกต์ เพื่อพัฒนาคน องค์กร ชุมชน สังคม ชุมชนพยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (พิษณุโลก: ชุมชนพยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทย และ ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551)

จิตสำนึกความเป็นชุมชน 2) กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และมีกระบวนการตัดสินใจ โดยการตัดสินใจในกิจกรรมสาธารณะจะต้องดำเนินการหลังกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน สิ่งที่ประชาชนเรียนรู้ซึ่งกันและกันผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นกับคนในชุมชน คนในชุมชน จำต้องพูดคุย ถกเถียง และแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นซึ่งกันและกันไม่เพียงแต่รับฟังข้อมูลและข้อเสนอแนะเท่านั้น เพราะไม่มีใครที่มีประสบการณ์เหมือนกันในเรื่องเดียวกัน ชุมชนที่เป็นประชาสังคมที่เข้มแข็งจึงเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยในชุมชนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สัมโสมส่งออกตำบลหลายางต้องการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่มจึงต้องกำหนดแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการบังคับใช้ในการสร้างมาตรฐานของสินค้า หรือสัมโสมส่งออก สัมโสมตลาด เพื่อให้มีอำนาจในการต่อรองกับล้ง ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐวุฒิ มีชัยโย และเจียน ก้าว⁶ ในเรื่องของอุปสรรคในการส่งออกผลผลิตทางการเกษตรไปสู่ประเทศจีน โดยมีปัญหาหลักคือจีนจะเป็นผู้กำหนดความต้องการผ่านล้ง ซึ่งทำให้ชาวสวนไม่มีอำนาจในการต่อรอง รวมถึงการพยากรณ์ผลผลิตล่วงหน้าไม่ได้ จึงไม่อาจจัดสรรผลผลิตให้พอดีกับความต้องการ การสร้างมาตรฐานเพื่อใช้ต่อรองเรื่องคุณภาพของสัมโสมหรือกำหนดราคาขายได้สูงขึ้น หากสัมโสมมีคุณภาพตามที่กลุ่มวิสาหกิจฯ กำหนด และเป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดให้แก่เกษตรกรในกลุ่มจากเดิมที่มีลักษณะการขายแบบต่างคนต่างขายเป็นการสร้างข้อตกลงเพื่อกำหนดมาตรฐานสัมโสมของกลุ่มวิสาหกิจฯ และขายในนามของกลุ่มวิสาหกิจฯ หากสมาชิกปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มวิสาหกิจฯ จึงจะมีสิทธิขายสัมโสมผ่านกลุ่มได้โดยขายผ่านล้ง หรือทางกลุ่มวิสาหกิจฯ ดำเนินการขายเอง

ในการจัดทำสัญญามาตรฐานการค้าสัมโสมส่งออก ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสัมโสมส่งออกตำบลหลายางได้จัดทำสัญญามาตรฐานสัมโสมส่งออกโดยการทำการตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ล้ง ผู้ซื้อ และนำข้อมูลมาจัดทำสัญญามาตรฐานโดยมีทนายความผู้เชี่ยวชาญด้านสัญญาเป็นผู้ตรวจสอบสัญญาภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ในการทำสัญญามาตรฐานนี้อยู่ภายใต้หลักกฎหมายทั่วไป หลักการทำสัญญาสากลอยู่บนพื้นฐานที่ทุกคนมีเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom to contract) สอดคล้องกับหลักเสรีภาพในการทำสัญญาเป็นหลักการของ Adam Smith ผู้มีแนวคิดเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม โดยหลักการมีอยู่ว่า ทุกคนมีเสรีภาพในการเข้าทำสัญญาใด ๆ ก็ตาม โดยไม่ถูกบุคคลภายนอกแทรกแซง แม้กระทั่งรัฐก็แทรกแซงไม่ได้ ซึ่งเป็นหลักที่มาจากพื้นฐานความคิดที่ว่าประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน จะเข้าทำสัญญาในรูปแบบใดก็ได้เพราะในการเข้าทำสัญญาแต่ละครั้งต่างฝ่ายต่างคิดไตร่ตรองดีแล้ว สัญญานั้น ๆ จึงย่อมเป็นธรรมกับทั้งสองฝ่าย คู่สัญญาสามารถกำหนดข้อตกลงในสัญญาได้โดยที่รัฐจะเข้ามาแทรกแซงไม่ได้หากคู่สัญญาตกลงกันได้ และข้อตกลงนั้นไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อีกคู่สัญญาจะต้องปฏิบัติตามสัญญาตามหลักความ

⁶ ญัฐวุฒิ มีชัยโย และเจียน ก้าว, “โอกาสและอุปสรรคของการส่งออกสับปะรดภูเก็ตไปยังมณฑลภาคตะวันตกเฉียงใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านเส้นทาง R3A,” *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม* 10, ๓.3 (กันยายน – ธันวาคม 2563): 22-30.

ศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา (Autonomy of Will) และหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (Pacta Sunt Servanda) หากคู่สัญญาดกลงเข้าทำสัญญากันด้วยความสมัครใจและข้อสัญญานั้น ๆ ไม่ขัดต่อกฎหมายหรือความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน คู่สัญญาจะต้องผูกพันตามข้อสัญญานั้น ๆ อย่างเคร่งครัด

การจัดทำความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายาง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงรายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication : GI) นั้นตามมาตรา 7 พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546⁷

การทำวิจัยครั้งนี้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางมีความประสงค์จะมีส่วนร่วมในการยื่นคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ร่วมกับหน่วยงานรัฐ โดยทางกลุ่มวิสาหกิจฯ จะนำส่งข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับส้มโอเวียงแก่นทั้ง 3 สายพันธุ์ (ขาวใหญ่ ทองดีและเชลเลอร์) ในการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์นั้นการยื่นคำขอดังกล่าวจำเป็นต้องมีหน่วยงานภาครัฐที่เข้าร่วมสนับสนุนในการเตรียมเอกสารและข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งข้อมูลบางส่วนกลุ่มวิสาหกิจฯ ไม่สามารถดำเนินการเองได้ การวิจัยครั้งนี้ได้ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งสิ้น 4 หน่วยงาน ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย สำนักงานพาณิชย์จังหวัดเชียงราย สำนักงานเกษตรอำเภอเวียงแก่น และเทศบาลตำบลหลายาง ที่ทำข้อตกลงในการช่วยผลักดันการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต่อไปโดยมีการลงนามความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายาง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงรายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยขับเคลื่อนการขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อย่างเป็นรูปธรรมซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 7 ที่ระบุให้ผู้ขอขึ้นทะเบียนเป็นได้ทั้ง (1) ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ซึ่งมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้าและ (2) บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการค้าเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า

การกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอในกลุ่มวิสาหกิจส้มโอส่งออกตำบลหลายาง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย ในการกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอในกลุ่มวิสาหกิจส้มโอส่งออกตำบลหลายางมีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างมาตรฐานส้มโอที่

⁷ พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546, มาตรา 7 บัญญัติว่า “ผู้มีสิทธิขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” มีดังนี้

- (1) ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐที่เป็นนิติบุคคลซึ่งมีเขตรับผิดชอบครอบคลุมบริเวณแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า
- (2) บุคคลธรรมดา กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคลซึ่งประกอบกิจการค้าเกี่ยวข้องกับสินค้าที่ใช้ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และมีถิ่นที่อยู่ในแหล่งภูมิศาสตร์ของสินค้า
- (3) กลุ่มผู้บริโภคหรือองค์กรที่ใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ต้องการขายผ่านกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ซึ่งเป็นช่องทางใหม่ในการกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะ ส้มโอส่งออกและมีวัตถุประสงค์รองเป็นรองของการเตรียมข้อมูลของกลุ่มวิสาหกิจฯ ในการยื่น คำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ หรือ แบบ สข 01 ซึ่งมีข้อกำหนดบางรายการที่ตรงกับ มาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอในกลุ่มวิสาหกิจส้มโอส่งออกตำบลหลายาง และในการกำหนด ข้อตกลงมาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอในกลุ่มวิสาหกิจส้มโอส่งออกตำบลหลายางดังกล่าว มาจากการมีส่วนร่วมของสมาชิกเกษตรกรในกลุ่มวิสาหกิจฯ ตั้งแต่การเริ่มร่าง วิพากษ์ แสดง ความคิดเห็นหลายครั้งจนเป็นมาตรฐานคุณลักษณะของส้มโอในกลุ่มวิสาหกิจส้มโอส่งออก ตำบลหลายาง ฉบับสมบูรณ์และมีการลงนามรับทราบเงื่อนไขที่กำหนด (มีเผยแพร่ใน wix ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายาง อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย)

3.3 ข้อเสนอแนะ

3.3.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางควรนำผลการวิจัยเรื่องข้อตกลง ระหว่างสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางและมาตรฐานคุณลักษณะส้มโอส่งออกตำบลหลายางไปใช้บังคับอย่างเป็นรูปธรรมและขยายผลใช้บังคับกับสมาชิกกลุ่ม ทั้งหมด

3.3.2 ควรนำข้อมูลในงานวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลเพื่อผลักดันส้มโอเวียงแก่นในการขอขึ้น ทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ต่อไป

3.3.3 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส้มโอส่งออกตำบลหลายางควรมีการได้รับการสนับสนุน จากภาครัฐในการพัฒนาศักยภาพสมาชิกให้มีทักษะในการจดทะเบียนผู้ส่งออกส้มโอเพื่อ ยกระดับความสามารถของกลุ่มวิสาหกิจฯ ในอนาคต

บรรณานุกรม

- ณัฐฤติ มีชัยโย. และเจียน ก้าว. “โอกาสและอุปสรรคของการส่งออกสับปะรดภูเก็ตไปยัง
มณฑลภาคตะวันตกเฉียงใต้ของสาธารณรัฐประชาชนจีนผ่านเส้นทาง R3A.” *วารสาร
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม* 10, ฉ.3 (กันยายน – ธันวาคม
2563): 22-30.
- ทวีศักดิ์ นพเกษร. *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเล่ม 1 :คู่มือปฏิบัติการการวิจัยประยุกต์ เพื่อพัฒนาคน
องค์กร ชุมชน สังคม ชมรมพยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 2. พิษณุโลก:
ชมรมพยาบาลชุมชนแห่งประเทศไทย และภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน
คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551.
- นิภาพรรณ ศิริทรัพย์สมบัติ. *การวิเคราะห์เศรษฐกิจการส่งออกส้มโอของประเทศไทย*.
กรุงเทพฯ: ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทย, 2544.